

Engelse les voor emigranten

Rian de Bok

Met veel plezier heb ik het prachtige boek van Peter van den Elsen "Het land van de boerenapostel" gelezen. Ik heb ervan genoten. 100 jaar boerenleven in Gemert: da's niet niks. Ik wist er weinig van en dus is mijn kennis van de Gemertse geschiedenis weer een stukje uitgebreid.

Toch merkte ik -al lezend- een klein hiaat in het hele verhaal. Het is maar een klein stukje, maar juist dit onderdeel heb ik van zeer nabij zelf meegeemaakt. En omdat ik dacht dat dit toch wel een wezenlijk deel van de Gemertse boerengeschiedenis en ook van de N.C.B. uitmaakt nam ik contact op met Peter. Ik heb hem mijn verhaaltje verteld en daarna zei hij: "Nou begrijp ik waarom die kapelaan Verhagen vanwege zijn vele inspanningen zo'n groot kado kreeg bij zijn vertrek naar Canada."

Het waarom volgt hierna. Een verhaal zoals ik het heb ervaren.

Ik ken deze kapelaan Verhagen namelijk hoogst persoonlijk. Misschien dat sommigen onder u nu een beetje bevreemd de wenkbrauwen zullen fronsen en als ze goed kunnen rekenen bij zichzelf denken, dat dat helemaal niet kan. Ik heb namelijk het vorig jaar mijn vijftigste verjaardag gevierd en ben van de "golf", van 1946 dus. Kapelaan Verhagen nam in 1947 afscheid. Hoe zijn deze feiten met elkaar te rijmen? Wel, dat zal ik eens haarfijn uit de doeken doen.

Ik kan me herinneren dat wij vroeger thuis wel eens bezoek kregen van "een kapelaan". Er werd een beetje met ontzag over gesproken, want die woonde heel ver weg over de zee en die kwam ons nu opzoeken. In mijn herinnering werd er dan ook altijd bij gezegd dat deze kapelaan mij gedoopt had. Alsof ik daardoor een, nee misschien wel twee plaatsjes hoger in de hemel zou komen... Zo'n geweldige verdiensten had deze man, dat gedoopt

Foto uit Made: V.I.n.r. Jan de Bok (mijn vader), kapelaan Verhagen, de pastoor, Piet de Bok (mijn opa) en naar ik denk twee onderwijzers.

zijn door hem wel iets heel bijzonders moest zijn.

Pas veel later heb ik begrepen waarom hij ons een bezoek bracht en wat de speciale band was, die er bestond tussen hem en mijn ouders. Vader kende kapelaan Verhagen nog als kapelaan vanuit zijn geboorteplaats Made. Door het vele jeugdwerk, wat ze daar samen deden, waren ze bevriend geraakt en die vriendschap werd voortgezet hier in Gemert doordat ze samen betrokken waren bij het werk voor de emigranten. Beiden pioniers op dit gebied: kapelaan Verhagen als aalmoezenier en organisator, vader als leraar Engels, zelf de cursussen schrijvend, eerst op stencils en later in boekvorm.

Een andere herinnering, die bij het doorlezen van het boek opborrelde was dat er vroeger altijd mensen op bezoek kwamen en die kregen dan in "vaders kamer" Engelse les. Stoelen uit de huiskamer werden in zijn kamer gezet want die werd dan tot leslokaal gepromoveerd. Door de schuifdeuren

Jan de Bok geeft Engelse les in een cafézaal. De cursisten zijn van alle leeftijden.

heen hoorde je allerlei vreemde klanken murmelen en ongewild steek je daar wat van op. Nu is dat als drie- of vierjarige niet zoveel, maar ik weet nog dat ik na afloop van de les wel eens op moest draven zodat de trotse vader dan met mijn "Engels" kon pronken. Ik kwam niet verder dan "Yes, ouwe les." De hemel mag weten waar ik dat vandaan haalde, maar ik was bloedserius en ik begreep in mijn onschuld dan ook niet waarom die grote mensen allemaal zo moesten lachen....

Nog een herinnering is, dat er vaak een pater op bezoek kwam. Deze was helemaal in het wit en die moesten we dan "Mijnheer" noemen.. Deze mijnheer was ook al zo belangrijk: hij was familie van de bekende Boerenapostel...

Ook is me van vroeger bijgebleven dat vader 's winters dik ingepakt tegen de kou op zijn brommer naar allerlei plaatsen in de buurt ging om Engelse

les te geven. Een logische vraag van ons, kinderen, was: "Waarom dit nu juist in de winter moest gebeuren?" Een beetje medelijden hadden we wel met hem omdat hij steeds door die kou moest (en ook met moeder omdat die zoveel avonden alleen zat). Daarop kregen wij een -eveneens logisch- antwoord: "In de zomer kon dat niet, want dan moesten de boeren immers buiten op het land werken en 's winters niet; dan was er dus tijd voor lessen."

Al deze gebeurtenissen vielen allemaal op hun plek, toen ik jaren later bij het afstuderen van de kweekschool in Veghel o.a. als onderwerp voor mijn "scriptie" voor maatschappijleer "Emigratie" koos met daarbij een klein beetje Gemert in het bijzonder. Vader heeft me toen -naast mijn andere onderzoek- veel verteld en het is een aardig werkstukje geworden. Een deel daarvan volgt hierna.

Het leuke is dat, toen ik Willy Delisse 'mijn' verhaal vertelde, hij spontaan reageerde met: "Dat klopt, ik heb ook nog van jullie vader les gehad! Dat was in Uden." Nu zie je maar weer eens, hoe klein de wereld is.

ONTWIKKELING

Het waren in Brabant vooral de boeren, die in massa emigreerden. Zij zagen de grote landhonger in ons land. Wel kwam er door ontginning en drooglegging land bij, maar daar stond tegenover dat de uitbreiding van de steden, de wegenbouw enz. hun eisen stelden.

Verschillende boeren schakelden over op tuinbouw. Hierbij heeft men voor een behoorlijk bestaan niet zoveel land nodig. Zo konden toch weer verschillende zonen uit de vaak kinderrijke boerengezinnen het beroep van vader voortzetten. Anderen zochten een bestaan buiten de boerderij. Maar voor de meeste jongens was de wens van hun boerenhart alleen maar te vervullen door emigratie.

De eerste emigranten na de oorlog vertrokken vaak onvoorbereid naar de landen van hun keuze. Zonder taalkennis staken zij de oceaan over en wisten vaak niets van het land dat hun tweede vaderland zou worden. Het was zoals iemand toen zei: "Ze gaan naar Canada alsof ze naar de Bossche markt gaan."

In Gemert had men in die tijd de sociaal voelende kapelaan Verhagen. Hij zag hoe totaal onvoorbereid die mensen deze belangrijke stap in hun leven

zetten. Deze mensen, die vaak niet verder geweest waren dan hun eigen kleine gemeenschap, kwamen in landen die voor hen totaal vreemd waren.

Kapelaan Verhagen zocht een leraar, die voor de Engelse lessen zou zorgen en zelf bracht hij de mensen op de hoogte van de problemen, die hen op velerlei gebied wachtten.

De N.C.B., die dit werk waardeerde, begon hem daarbij te steunen. Langzamerhand kwamen er zo cursussen in verschillende plaatsen. Om in deze buurt te blijven: in Gemert, Erp, Veghel, St. Oedenrode, Dinther, Boekel, Boerdonk, De Mortel, Wanroy, Zeeland, St. Anthonis, enz.

Kapelaan Verhagen kon dit werk alleen niet aan. Toen werd als aalmoezenier van het emigratiewerk aangesteld een Witheer van Heeswijk: Theo van de Elsen. Dit was een neef van de bekende Pater Gerlachus van den Elsen, die zoveel voor de Brabantse boeren gedaan heeft. Nog andere priesters stelden zich beschikbaar evenals verschillende Engelse leraren.

De priesters gaven godsdienstles en wezen erop, dat er op godsdienstig gebied heel andere toestanden waren in de emigratielanden.

De Engelse leraren trachtten de aanstaande emigranten zover te krijgen, dat ze zich in de Engelse taal helpen konden. Dat dit niet zo gemakkelijk ging, kan men wel begrijpen. Het gezelschap, dat de lessen bevolkte, was vaak zeer heterogeen. Voor verreweg het grootste gedeelte bestond dit in bovengenoemde plaatsen uit boeren, boerinnen en hun kinderen.

De meeste leerlingen hadden niets dan de lagere school gehad; sommigen hadden deze zelfs niet eens voltooid. De leeftijden varieerden van twaalf tot in de zestig.

Toen men met de cursussen begon, was het moeilijk om de juiste methode voor de mensen te vinden. Er was er geen!

Men begon toen met gestencilde lessen. Deze waren aangepast aan het bevattingsvermogen van de leerlingen en gaven wat ze nodig konden hebben bij vertrek naar een vreemd land.

Later verschenen er verschillende boeken speciaal voor emigranten. Ook de bovengenoemde gestencilde lessen verschenen in boekvorm. Het heette: "Emigrant, leer Engels". Andere boeken waren: "De eerste stap", "Het Engels in de landbouw", "New Horizons", "English in no time" enz.

Ook kreeg men aardrijkskundelessen over de emigratielanden.

Verder kregen de cursisten nog lessen van een dokter. Dit was ook wel nodig, daar men in de vreemde landen vaak ver verwijderd was van een

Prent die de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond aan de emigranten schonk, "ter herinnering aan de geboortegrond, en al het goede wat hen dierbaar was."

huisarts. Dat wat kennis van E.H.B.O. dan van pas kwam, spreekt vanzelf. Na afloop van de cursus kreeg men een "certificate" als bewijs, dat men de hele cursus gevolgd had.

Tot **Besluit**

Heeft de emigratie haar moeilijkheden, men kan het ook als een soort roeping beschouwen. Dit komt prachtig tot uiting in het gebed op het gedachtenisplaatje, dat aan de emigrerende Brabantse boeren op de jaarlijkse "emigratiedag" in Veghel werd uitgereikt:

"Heer, Gij strooit ons uit als gouden tarwe, die wassen zal en vruchten dragen. Ons levenslot ligt als de korrel in Uw hand en als Gij ons met zegenend gebaar tussen de volkeren verspreid hebt, weet Gij hoe wij zullen geven een nieuwe oogst op verre velden; onze arbeid moge het voedsel verschaffen voor de wereld, onze levenswandel onder de mensen moge het brood voor hun zielen openbaren. En al zal het onkruid ons een plaats onder de zon betwisten, Uw oogst Goddelijke Maaier zal daarom niet minder zijn. Want Gij zelf geeft ons de kiemkracht, Gij geeft ons de gunst van Uw seizoenen.

Gij verkwikt ons met Uw weldadige dauw en verwarmt ons met de zon van Uw Pinkstervuur, opdat wij mogen zijn de verzorgers van het wereldvoedsel en tegelijk de apostelen en verbreiders van Uw waarheid en liefde, wij en de geslachten die wij over de wereld mogen vestigen. Geef ons de kracht in Uw Heilige Geest. Amen."